

Și la sate, ziua de 24 ianuarie «fiind cea mai mare zi de sărbătoare națională care conduce pe români pe calea progresului s-a celebrat și prin satele acestei despărțiri după toată cuvlința», cum ne informează subprefectul plășii Birca, sătenii salutînd evenimentul cu detunături de arme, după care s-a încins o horă mare strigîndu-se «De la munte pînă la mare, trăiască România».

O dovadă peremptorie că oltenii au manifestat permanent o simpatie deosebită, nedisimulată domnitorului A.I. Cuza, ca simbol al unității naționale o constituie alegerea sa — la patru ani de la mirșava-i de tronare — ca deputat în Colegiul IV din districtul Mehedinți, gest făcut «cu mult respect și recunoștință la mîna alesului deputat Vodă Cuza, rugîndu-l cu supunere și inimă curată să vie în sînul națiunii române, pe care a dezrobit-o și care e devotată tocmai pentru că-l crede om mare, devotat și credincios jurămîntului său din 1857».

Prof. dr. TUDOR NEDELCEA

M.O. 1991/2

STUDII ȘI ARTICOLE

CUVÎNTUL CREATOR ȘI MÎNTUITOR ȘI VEȘNIC ÎNNOITOR

«La început era Cuvîntul... Toate
— printr-însul s-au făcut».

(Ioan 1, 13)

La început, cînd au început toate cele ce au început, era nu o esență, nu o lege. Căci în acest caz n-ar exista un început propriu-zis. Toate ar fi în baza acelei legi, sau din acea esență, deci toate ar fi virtual din veci. Dar aceasta ar pune întrebarea: cine a făcut acea lege, sau acea esență? La început, adică din veci, nu poate exista decît o Persoană în comuniune cu altă Persoană, o comuniune în trei Persoane. Mai precis, care nu a depins de nimic, o comuniune atotputernică. La început, așadar din veci, există iubirea. Iar iubirea și independența absolută implică libertatea absolută. Aceasta, în libertatea ei, a putut da ființă și unei existențe, care are un început. Ea a creat prin aceasta începutul. Ea a putut da ființă și unei existențe noi. Și poate aduce ceva mereu nou acestei existențe din bogăția și libertatea ei. Numai dacă la începutul lumii este Cuvîntul liber interpersonal și atotputernic, lumea este rodul unei creații, sau acest Cuvînt este creator la începutul ei și poate fi mereu creator, aducînd ceva cu adevărat nou în ea și odată o va face cu totul nouă.

Altfel n-ar exista niciodată nimic nou în lumea din care facem parte. Totul ar fi din veci încadrat în legea sau în esența ei îngustă și plină de insuficiența în care o cunoaștem. Nimic n-ar putea fi nou. Nu ne putem aștepta la nimic nou în lumea aceasta, în care toate apar ca să dispară, în care nu poți spune ce stăpînește: viața sau moartea.

Dacă putem aştepta o existenţă nouă, scăpată de moarte, e numai pentru că însăşi lumea în care existăm a fost o noutate. Ea a luat fiinţă dintr-un Cuvînt atotputernic, liber de mărginirile şi insuficienţele ei, aşadar din voia liberă a unei iubiri interpersonale, care dă şi existenţelor conştiente din ea libertatea şi comuniunea, dar o libertate, care se poate declara şi împotriva iubirii care a creat-o şi a comuniunii iubitoare între persoanele inzestrate cu ea, fără să poată desfiinţa cu totul legătura între ele şi între ele şi lumea inconştientă şi între ele şi Creatorul ei. Numai originea ei din Cuvîntul creator, poate da şi Cuvîntului existenţelor o anumită putere creatoare în sens bun sau rău, le poate face colaboratoare ale Lui în innoirea vecinică a lor.

O viziune a lumii actualizată din veci dintr-o lege sau dintr-o esenţă, nu dă existenţei nici o explicaţie, nici un sens. Şi în plus, e o viziune a lumii extrem de săracă şi de monotonă şi veşnic aceeaşi.

Dumnezeu-Cuvîntul neavînd început, n-are nici sfîrşit, spune Sf. Chiril din Alexandria în «Comentariul la Evanghelia lui Ioan». Căci neavînd o margine a începutului, nu are nici una a sfîrşitului. De aceea El poate nu numai crea lumea din nimic, ci poate şi lucra veşnic la innoirea ei, făcîndu-i tot mai mult parte de infinitatea Lui. El a dat şi oamenilor ipostasuri cuvîntătoare, deci gînditoare şi libere să aleagă ceva nou din ceea ce poate să facă cu Sine şi cu lumea, o anumită putere de a face în cadrul a ceea ce sînt şi li s-a dat mereu ceva nou, înaintînd în infinitatea Cuvîntului dumnezeiesc. Dar numai cu ajutorul Lui o pot face această în mod real şi pozitiv. De aceea a creat Cuvîntul lumea şi aduce la existenţă oameni cu suflet mereu deosebit, ca prin ei şi prin conlucrarea între ei şi cu Dumnezeu să înainteze şi ei şi să ducă şi lumea tot mai departe în infinitatea lui Dumnezeu.

În Geneză ni se spune că, la început a creat Dumnezeu cerul şi pămîntul în întregimea lor, se înţelege prin Cuvîntul. Apoi se spune că în fiecare zi a făcut ceva nou în ea prin cuvînt. «A zis să scoată pămîntul iarba... Şi s-a făcut». Aceasta s-a făcut folosindu-se ceva aflat virtual în pămînt, dar şi prin «zisa» lui Dumnezeu. Pe om îl creează printr-o faptă deosebită, în care concretizează cuvîntul Lui. Eva iese din Adam nu numai pentru că era virtual în ea, ci şi pentru că Dumnezeu a intervenit printr-o faptă ce depăşea puterea firii lui Adam.

Oamenilor li s-a dat şi lor puterea să facă prin cuvînt şi prin fapta în care se concretizează cuvîntul ceva nou în cadrul naturii, desigur mai puţin important ca Dumnezeu. Dumnezeu-Cuvîntul fiind fără de început şi fără de sfîrşit, a creat lumea pentru a se împărtăşi şi ea de nesfîrşirea Lui. Deci nu de o nesfîrşire în monotonie, ci veşnica noutate sau îndumnezeire. Fără Cuvîntul ca Persoană dumnezeiască şi fără persoanele omeneşti ca cuvinte, lumea ar rămîne în repetiţia monotonă a legilor, sau în mărginirea a ceea ce ne arată că poate actualiza din mărginirea posibilităţilor ei.

Lumea şi oamenii sînt făcute de Dumnezeu Cuvîntul pentru a fi în veci înnoite sau îndumnezeite. Lumea e creată prin Cuvîntul lui Dumnezeu care e înţelepciune şi Putere, sau Gîndire plină de Putere,

care are în Dumnezeu caracter de Persoană şi care cînd vrea Tatăl care o naşte, poate să se manifeste pînă a crea lumea din nimic.

Lumea nu e nici produsul unei esenţe inconştiente, negînditoare supus unei legi — care nu poate să nu aibă originea într-o gîndire — şi nu e nici produsul unui impuls negîndit. Raţionalitatea ei unitară, făcută pentru a fi cunoscută de raţiunea fapturilor conştiente, arată că e produsul unei gîndiri înţelepte, care e în acelaşi timp atotputernică. Prin ea o creează Dumnezeu, prin ea o susţine şi o poate scăpa de păcat şi de moarte, cînd prin libertatea fapturilor raţionale cade în acestea prin slăbirea legăturii cu Cuvîntul creator şi desăvîrşitor.

Lumea creată şi susţinută şi ajutată de Dumnezeu Cuvîntul ca unitate şi comuniune ierarhică în veşnica mişcare înnoitoare, prin unirea tot mai deplină cu comuniunea dumnezeiască infinită.

Dionisie Areopagitul prezintă unitatea ierarhică a lumii lui Dumnezeu în felul următor: «Treapta cea mai de jos în ierarhia unitară a lumii este alcătuită de stratul ei anorganic, care n-are decît existenţa lipsită de o simţire şi de o cugetare conştientă. Deasupra ei sînt plantele, care au pe lîngă existenţa proprietatea de a răsări, de-a creşte şi de-a sfîrşi succesiv ca individualităţi. Deasupra plantelor sînt animalele, care au pe lîngă simpla existenţă, naşterea şi creşterea şi sfîrşitul succesiv, ca individualităţi cu o simţire inconştientă. Iar deasupra lor sînt oamenii, care au în plus şi o conştiinţă a simţirii lor şi o raţiune conştientă prin care cunosc raţiunile nesimţite ale lucrurilor şi simţirile şi raţiunea inconştientă ale animalelor».

Deasupra oamenilor există o ierarhie a ingerilor, care sînt numai spirite sau minţi fără trupuri, deci fără simţurile prin care oamenii folosind raţiunea, cunosc şi organizează lumea animală şi vegetală şi planul pur material prin care întreţin numai trupul lor şi cugetul la sensul şi originea existenţei şi a lor.

Căci omul nu se mulţumeşte numai cu o viaţă trupească, condiţionată de treapta anorganică, vegetală şi animală a existenţei. El caută un sens în viaţa lui şi a lumii, alcătuită din treptele inferioare lui. Şi în acelaşi timp îşi dă seama că nici el, nici lumea inferioară nu au o existenţă independentă, ci depind de o putere superioară, care la rîndul ei nu mai trebuie să depindă de o forţă superioară ei. Căci el nu-şi trăieşte nici existenţa sa, nici pe cea a lumii ca cea mai înaltă dintre treptele realităţii şi capabilă să-l mulţumească prin ea însăşi şi să-i dea înţelegerea ei fără o Putere supremă care a adus-o la existenţă în mod total, adică pînă la crearea lor din nimic. Dar odată cu conştiinţa că el nu poate ajunge prin sine la cunoaşterea suficientă a acelei Puteri supreme, după care aspiră, omul îşi dă seama că pentru a ajunge la cunoaşterea acelei Puteri are nevoie de existenţa unei trepte superioare de existenţe, de care depinde şi el şi lumea, pînă la a fi crearea de acea Putere din nimic, simte că e mai puţin îngustată în cunoaşterea prin trupul material şi de ordinea animală, vegetală şi materială de care e legat prin trupul său, fiind o treaptă pur spirituală, mai apropiată de Puterea supremă, creatoare şi susţinătoare a tuturor, deci mai înţelegătoare a ei. Dacă vede că o anumită

înțelegere a realității o are din superioritatea lui rațional-conștientă față de treptele inferioare, sau în faptul de a avea o rațiune conștientă, e firesc să cugete că trebuie să existe o treaptă a existenței în care rațiunea sau înțelegerea conștientă e cu mult superioară celei a sale și neîngustată prin trup de planul material al existenței, cum e omul.

În plus de aceasta, pentru existența ordinii unor ființe fără trupuri, ca minți pure, are o dovadă chiar în faptul că omul însuși nu e numai un trup ca plasticizare a unei rațiuni, sau a unui complex de rațiuni inconștiente, ci și o rațiune conștientă deosebită de raționalitatea inconștientă a trupului, rațiune care în mișcarea ei continuă și ramificată, e susținută de trebuința unei înțelegeri a tuturor, sau de o minte însetată de o mereu sporită înțelegere. El vede că fără existența lui ca înzestrat cu o astfel de rațiune, totul ar fi fără sens. Raționalitatea trupului e făcută pentru a fi cercetată de rațiunea minții înțelegătoare a omului, cum e făcută cu acest rost și raționalitatea treptelor inferioare a cosmosului, dar nu e una cu ea. Cînd în Geneză se spune că «Dumnezeu a făcut pe om luînd țărîna din pămînt și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu» (Gen. 2, 7), nu vrea să spună că a făcut întâi trupul cu o raționalitate și simțire inconștientă și apoi a suflat în el sufletul cu mintea și cu rațiunea conștientă, ci că omul a fost făcut în întregime deodată, dar trupul l-a format din pămînt, iar sufletul l-a creat din nimic, în mod direct, după chipul Său. A făcut pe om deodată ca o unitate de așa fel, că însuși sufletul creat de Dumnezeu după chipul Lui, a contribuit la formarea trupului său, avea în el puterile formatoare ale trupului. Dacă intervenind ulterior moartea, ea descompune numai trupul, nu și sufletul, acesta păstrează în sine în continuare puterile formatoare ale trupului și toate urmele celor înlăptuite de el în trup, ceea ce-i va da sufletului puțința să-și învie trupul în specificul lui personal. Unitatea aceasta între suflet și trup, fără confundarea lor, le face pe amîndouă o singură fire umană, cum au subliniat Sfinții Părinți.

Sf. Maxim Mărturisitorul afirmă unitatea întregii firi umane făcută de Dumnezeu, deosebind-o de «suflare» ca comuniune între El și ea. «Dumnezeu a așezat firea oamenilor apărută prin prima creațiune în comuniune cu Sine prin insuflare» (Ambigua, s. 101, trad. rom., p. 280).

Iar de compoziția firii din suflet și în trup, el vorbește în multe locuri: s. 23; Op. cit., p. 123; Dumnezeu «oprește mișcările trupului și reține sufletul din pornirea spre cele trupesti». La fel despre raportul intim, de unitatea neconfundată între suflet și trup, zice: «Chiar simțurile trupului, după rațiunea mai dumnezeiască adecvată lor, spun unii că sînt îndrumătoarele elementare ale puterilor sufletului... Prin ele cei ce privesc întins spre adevăr citesc, ca prin niște litere pe Dumnezeu Cuvîntul. De aceea unii au și numit simțurile icoane ale puterilor sufletului. Căci fiecare simțire cu organul ei, adică cu simțul propriu, e rezultatul, după fire, în mod principal, potrivit unei rațiuni mai tainice a unei puteri a sufletului. Așa spun că simțirea văzului slujește puterii înțelegătoare, adică minții». ...Dar prin simțurile trupului mintea e îndreptată spre lumea sensibilă, ca prin ea sufletul cu mintea lui, să cunoască pe Dumnezeu. «Sufletul e purtat și condus de

acestea (de simțurile trupului), prin puterile sale, după legea lui Dumnezeu, Care toate le-a făcut în mod înțelept și variat îndreptate spre cele sensibile; și dacă se folosește bine de simțuri prin puterile sale, (sufletul) culegînd rațiunile de tot felul ale lucrurilor, mută în sine tot ce se vede, în care se ascunde Dumnezeu, pe care (lucrurile) îl propovăduiesc în tăcere, și astfel el (sufletul) creează prin liberă alegere în cugetare o lume preafrumoasă și duhovnicească» (Ambigua), s. 83 a; op. cit., p. 218—219).

Deci Dumnezeu a pus în lucruri rațiunile pe care omul adunîndu-le, cunoaște prin ele izvorul lor, pe Dumnezeu-Cuvîntul.

Dar dacă n-ar fi omul înzestrat cu mintea conștient înțelegătoare, toată lumea sensibilă ar fi fără rost, sau fără sens. Dumnezeu-Cuvîntul le-ar fi creat zadarnic conform rațiunilor Sale. Căci rațiunea omului servește sau minții omului, ca să i se confirme prin ele înțelegerea sau intuiția existenței lui Dumnezeu. Dacă rațiunea are capacitatea și voința de a distinge rațiunile tuturor și de a vedea legătura între ele, deducînd la izvorul lor unic, sau la Dumnezeu-Cuvîntul, mintea are în sine capacitatea de a fi atît anterior lucrării rațiunii, cît și posterior ei într-o legătură cu Dumnezeu.

Dar dacă mintea și rațiunea omului sînt necesare pentru o cunoaștere a lui Dumnezeu, cunoașterea aceasta e îngreunată de modul cunoașterii prin trup și prin lumea materială.

Dacă n-ar fi îngerii ca minți pure, oamenii nu ar avea un ajutor și un model prin care să se dezvolte încunoașterea lui Dumnezeu ca Spirit pur prin mintea lor, dar nici n-ar putea umple de lumină tot mai înaltă prin trupul lor lumea materială.

Dionisie Areopagitul spunînd pe baza Apocalipsei că îngerii sînt mii de mii și zeci de mii (5, 11), declară că nu avem posibilitatea să-i cuprindem într-un număr. Numai ei o știu aceasta; și numai de la Dumnezeu. Faptul acesta e implicat în înălțimea mai presus de orice cugetare a lui Dumnezeu. Noi nu putem ajunge să definim la ce înălțime se află El. Dacă am exista numai noi și numai lumea materială, sau un număr definibil de noi al îngerilor, am socoti pe Dumnezeu la o înălțime cugetabilă de noi. Trebuie să fie pînă la El nenumărate trepte de minți înțelegătoare.

Pe de altă parte, Dumnezeu este prezent prin lucrările Lui în toate. E coborît în toate creaturile Lui. Dar cu cît sînt acestea mai multe, cu atît îi simțim mai mult infinitatea înălțimii. Căci Dumnezeu coboară prin toate, la cele mai de jos și le urcă pe cele mai de jos la El, pe toate prin toate. Aceasta îi accentuează transcendența, dar și iubirea care-L face să fie în toate. Dar tot din această infinită înălțime spirituală a lui Dumnezeu stă și puțința existenței noastre eternelă în ea. Pe lingă aceea omul își dă seama că Dumnezeu cel infinit, în puterea și gîndirea Lui nu poate fi presupus că a creat numai o lume limitată la un singur fel de existență, o existență pur materială și la unii condiționată în cunoașterea ei de această ordine materială, față de care El trebuie să fie cu totul superior, ca Spirit atotputernic.

Pe de altă parte, precum omul vede că are un rol față de lumea inferioară lui, ca să-și descopere și organizeze mai bine resursele pentru trebuințele lui, deci s-o lumineze, așa are și nevoie de ea, pentru a crește prin ea la cunoașterea Celui fără de care ea nu poate exista, așa cugetă că și lumea îngerească are pe de altă parte un rol față de oamenii și de lumea legată de ei, dar și un folos din împlinirea acestui rol, cunoscând prin ea un mod de descoperire a Puterii (superioare) supreme. Dionisie afirmă numai că treptele inferioare sînt iluminate de cele superioare, iar cele inferioare sînt atrase de cele superioare. Dar chiar acțiunea lor iluminatoare în raport cu treptele inferioare, își împlinesc un rost al existenței lor, sau se pot, într-un anumit sens, realiza. Tot universul se află astfel într-o intercondiționare reciprocă.

Omul își dă deci seama că relația între treptele ierarhice ale lumii constă nu numai în aceea că cele superioare le luminează pe cele inferioare, ci și aceea că ele să aibă un folos și deci să se realizeze la rîndul lor din această iluminare a acestora de cele din urmă. Există o întregire reciprocă între treptele superioare și inferioare ale lumii, arătînd și prin aceasta că ea este o unitate. Cele inferioare se spiritualizează de cele superioare, și cele superioare se îmbogățesc cu un conținut concret din cele inferioare. Toate au nevoie de iubirea reciprocă. Unitatea lumii este astfel susținută de o ierarhie care le face nu numai treptele inferioare legate de cele superioare, și pe cele superioare de cele inferioare. Și cum această unitate ierarhică nu se arată capabilă să-și desăvîrșească componentele ei, sau să se desăvîrșească întreagă numai prin ea însăși, ea presupune chiar în această organizare ierarhică a ei un Creator și promovator al ei. Dar dacă mințea înțelegătoare și rațiunea cercetătoare distinctivă, sînt necesare omului pentru cunoașterea lui Dumnezeu, însă cunoașterea aceasta este îngreunată prin modul unei cunoașteri indirecte a Lui, este firesc să cugetăm că există unele ființe care cunosc pe Dumnezeu fără aceste mijlociri ale lumii materiale.

Astfel omul apare ca un intermediar între lumea materială și o lume de ființe pur spirituale, sau între lumea văzută și îngerii, care sînt numai minți, și lumea materială.

Mai clar se întîmplă aceasta cînd Fiul lui Dumnezeu se face om. Intercalăm aci ca dovadă citeva reflexiuni în legătură cu întruparea Cuvîntului, deși tema unității creației în Hristos va fi tratată în întregime într-un capitol ulterior.

Sfîntul Apostol Pavel spune: «Înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri s-a făcut cunoscută acum, prin Biserică, Domniilor și Stăpîniilor, în cereștile locașuri, după hotărîrea cea din veci, pe care a împlinit-o în Hristos Iisus, Domnul nostru» (Efeseni 3, 10—11). Sf. Grigorie Palama, urmînd lui Dionisie, afirmă că nu toate «vederile» lui Dumnezeu le avem ca oameni prin mijlocirea îngerilor, ci sînt unele vederi pe care le au și oamenii în chip nemijlocit și îngerii doar le tîlmăcesc oamenilor, pe care le văd numai ei: «E drept că acesta (Dionisie Areopagitul) zice că «multe vederi nu se arată prin îngeri» (Ierarhia cerească, 4, 2; P.G. 3, 180 B). Căci spunînd că acea

preaslăvită doxologie a fost transmisă celor de pe pămînt la nașterea lui Hristos de o mare oștire de îngeri și că îngerul a binevestit păstorilor nașterea, ca unora ce erau curățîți printr-o viețuire retrasă și liniștită, nu zice că și slava lui Dumnezeu ce a luminat pe păstori s-a transmis prin îngeri. «Dar fiindcă păstorilor nu li s-a descoperit taina mîntuirii de către slava ce-i lumina, iar, pe de altă parte, ei fiind cuprinși de frică pentru că nu erau obișnuîți cu astfel de vederi, îngerii le-au vestit ce înseamnă arătarea luminii» (Sf. Grigorie Palama, Despre Sfînta lumină, Filocalia rom., vol. VII, p. 208—209).

Fiind Fiul lui Dumnezeu trup omenesc, va urca acest trup, deci umanitatea asumată mai presus de îngeri și deci și cei ce sînt foarte alipiți Lui pot să se unească cu El ca Dumnezeu mai mult decît îngerii. Ba El le dă puțința chiar îngerilor de pe treapta inferioară, mai apropiată de oameni, să cunoască mai înainte de cei superiori, pe Fiul lui Dumnezeu făcut om, nu e toluși o răsturnare. Tot de aceea a trimis pe un înger inferior să vestească Sfintei Fecioare taina întrupării Lui, deși acesta nu s-a unit cu El, cum s-a unit cu Sfînta Fecioară.

«Dar înainte de arătarea în trup a lui Dumnezeu, n-am învățat să fi fost așa ceva la îngeri... Dar arătîndu-se acum Acesta, nu mai e nevoie să se săvîrșească toate prin mijlocire. Aceasta a spus-o și marele Pavel: «Acum, zice, s-a făcut cunoscută prin Biserică Începătoriilor și Stăpîniilor înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu» (Efeseni 3, 10). Tot așa spune și Sfîntul Apostol Petru «Cele ce acum s-au vestit vouă prin cei ce ne-au binevestit nouă în Duhul Sfînt, trimis din cer, spre ele doresc îngerii să privească» (I Petru 1, 12). Dar Sf. Grigorie Palama adaugă: «Cele mai mici fiind făcute astfel mai mari prin har, se menține totuși rînduiala buneii întocmiri (deci a creației ierarhice) în chip neștirbit și minunat» (Op. cit., p. 301).

În Hristos, ca Fiul lui Dumnezeu făcut om, s-a trecut peste ordinea rigidă, stabilită prin creație. Mai bine-zis s-a arătat unitatea deplină a întregii lumi, unită cu Dumnezeu. Căci cele inferioare se transfigurează și ele, umplîndu-se de Dumnezeu și făcîndu-se un mediu străveziu al lui Dumnezeu. El făcîndu-Se om, s-a așezat în locul intermediar al omului între ordinea spirituală și cea materială a cosmosului, dar și între toată ierarhia creată și Dumnezeu cel Infinit superior acestei ierarhii. Prin aceasta a adoptat poziția ierarhului suprem în care se unesc toate între ele și a lor cu Dumnezeu. El este, a devenit astfel «Ierarhul» suprem, Ierarhul prin excelență, în care se unesc toate cu Dumnezeu. Căci rolul ierarhiei este acela de a le uni pe toate între ele și cu Dumnezeu.

Dar e de menționat că Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om și a devenit astfel vîrf al ierarhiei creației nu dintr-o necesitate a lui Dumnezeu de a intra El însuși în această ierarhie ca vîrf al ei, ci pentru că în ierarhia creației s-a introdus o anumită slăbire și dezordine, pentru că creația uzînd de libertatea ființelor conștiente, n-a mai voit să rămînă în această unitate ierarhică prin dependența ei de Dumnezeu. Chiar unii din îngeri nemalecunoscînd pe Dumnezeu ca origine a acestei ierarhii, au adus o slăbire în unitatea ierarhică a creației, îndemnînd și pe oameni la aceasta.

Dar nu numai faptul că Cuvîntul lui Dumnezeu s-a întrupat ca om, L-a făcut să lucreze direct asupra oamenilor, ci chiar în starea naturală a creației El lucrează pe de o parte prin mijlocirea îngerilor asupra oamenilor și asupra naturii inconștiente prin oameni, ci în mod fundamental lucrează și nemijlocit asupra oamenilor și asupra naturii. Căci prin El s-au creat direct și prin El se susțin în mod direct toate. Și chiar cînd lucrează prin îngeri asupra oamenilor și prin oameni asupra naturii, lucrează totodată și nemijlocit prin îngeri asupra oamenilor și prin oameni asupra naturii, inspirîndu-i pe oameni și arătîndu-și puterea Sa în lucrarea acestora. Face să curgă apă din piatră prin toiagul lui Moise, sau dădea biruință lui Israil asupra lui Amalic cînd Moise își ridică mîinile.

Iar prin glasul proorocilor spunea Dumnezeu Cuvîntul însuși cuvintele Sale și-și arăta puterea Sa.

Vom vedea că aceasta se făcea și mai deplin după ce Cuvîntul lui Dumnezeu întrupîndu-Se ca om, făcea vindecări El, vindecări și alte minuni prin trupul Său omenesc, sau le făcea prin Apostoli și sfinți după înălțarea Sa la cer și dă puterea cuvintelor de propovăduire a Lui rostite de episcopi, preoți și chiar de oamenii care cred în El.

Ierarhia creației nu oprește lucrarea nemijlocită a lui Iisus Hristos, asupra altor oameni și prin cuvintele lor și asupra naturii pe care o sfințesc prin cuvintele lor de invocare a Lui și prin gesturile lor.

Nu se anulează nici ierarhia (materială) naturală și sfințitoare și nici lucrarea nemijlocită a lui Dumnezeu Cuvîntul sau a lui Hristos prin ea.

În Apocalipsă îngerii se arată înconjurînd pe Mielul care s-a jertfit, nu înlocuindu-L. Ierarhia nu înseamnă o înlocuire nemijlocită a lui Dumnezeu, ci solidaritatea creației în El. Dumnezeu nu lucrează decît uneori în mod individual cu oamenii, ci întărind în unii pregătiți sau mai inzestrați cu daruri deosebite răspunderea pentru alții. E o răspundere pe care nu și-o arogă unii indivizi de la ei, ca să nu se mîndrească și să fie contestați, ci i se încredințează în mod public și obiectiv, pentru ca să și-o privească astfel ei înșiși și alții cu toată seriozitatea. Prin aceasta susține și promovează Dumnezeu comuniunea între ființele conștiente și răspundere față de natură.

Raționalitatea întregitoare a componentelor creației și comuniunea responsabilă între ființele ei conștiente, mijloace ale mișcării ei ierarhice și unitare spre Dumnezeu prin Dumnezeu Cuvîntul.

În ierarhia lumii are loc și o pogorîre a celor de sus la cele de jos și o înălțare a celor de jos la cele de sus prin mișcarea ambelor. Căci Dumnezeu însuși se pogoară prin cele de sus la cele de jos, ca să le urce pe toate la Sine, întărind în ambele această mișcare pusă în ele prin creație.

Prin aceasta se afirmă atît transcendența lui Dumnezeu, cît și prezența Lui activă în toate. Această pogorîre a celor superioare la cele inferioare și setea de înălțare a celor inferioare la cele supe-

rioare vine din corespondența rațiunii reciproce a lor, dar și din iubirea reciprocă între ele. Și aceasta susține dorința de comuniune între ele, cu toată diferența lor ierarhică.

După Dionisie Areopagitul, toate componentele lumii văzute sînt plasticizări ale unor rațiuni unite între ele, sau într-o corespondență reciprocă. Fiecare componentă e compusă din mai multe elemente întregitoare, din care fiecare reprezintă o rațiune și prin aceasta alcătuiește o unitate, iar aceste unități reprezintă complexe raționale ce se completează. Și rațiunile acestor componente ale naturii sînt într-o mișcare continuă, dar nu ies din statornicia lor. Și apa este alcătuită din rațiunea plasticizată a oxigenului și a hidrogenului, ce se întregesc într-o unitate folositoare. Și această componentă inconștientă și lipsită de simțire, slujește plantelor care sînt compuse nu numai din rațiuni plasticizate lipsite de simțire și de conștiință, ci din rațiuni plasticizate într-o mișcare de creștere și în stare să servească de hrană animalelor și oamenilor, repetîndu-se în aceleași forme. Deasupra lor sînt animalele, ca complexe raționale plasticizate, dotate în plus cu simțire, care se folosesc de plante și de componentele anorganice ale lumii, ca și ele să se folosească de ceea ce are un rost în hrănirea animalelor.

În sfîrșit, deasupra lor sînt persoanele umane, compuse nu numai din complexul rațional al trupului, simțurilor, ci și din mintea care susține prin dorința de mai multă înțelegere, lucrarea cercetătoare a rațiunii care se resimte și se folosește și de (simțirea) raționalitatea simțitoare a trupului și în stare să cunoască prin simțirea trupului unită cu rațiunea minții înțelegătoare lumea întreagă în mod conștient și să se folosească de ea pentru întreținerea sa trupestă, pentru relațiile conștiente cu semenii și pentru cunoașterea tot mai progresată a lumii întregi și dornică să cugete la un sens al lumii văzute, pe care o trăiește ca dependentă de o forță superioară ei. Dar dacă n-ar fi îngerii cu minți pure, n-ar avea o înălțime spre care omul e chemat și ajutat să urce și să înainteze în cunoașterea lui Dumnezeu cel mai presus de trup, nici să umple de lumina Lui treptele inferioare. Desigur, după ce Fiul lui Dumnezeu a luat trup, omul cunoaște pe Dumnezeu și în trupul văzut. Dar îl cunoaște în viața viitoare deplin în trupul înviat, deci străveziu, cum a devenit și trupul său și a urcat cu sine și lumea la nivelul unui mediu al luminii prin care se vede Fiul lui Dumnezeu cel înviat.

Dar rațiunile deosebite, însă unite ale tuturor într-o raționalitate unitară a creației întregi, arată o legătură intimă între ele, sau le arată pe toate provenind dintr-un unic izvor al lor. Aceasta promovează în rațiunea ființelor conștiente voința de comuniune între ele și între ele și izvorul lor suprem. Voința aceasta de comuniune a ființelor conștiente nu e susținută numai de legătura între rațiunile tuturor unităților și între rațiunea ei cu ele, ci și de o răspundere a ființelor mai conștiente pentru înălțarea celor de pe treptele mai de jos și de atracția exercitată asupra acestora și de o sete a comuniunii între ele. Iar între setea de a cunoaște rațiunile componentelor inconștiente ale creației, sau între răspunderea de a le cunoaște și între

selea acestor ființe de a comunica între ele, este o legătură indisolubilă. Oamenii comunicând între ei, își comunică felul personal în care cunosc și înțeleg rațiunile lucrurilor. Ei se înțeleg între ei în măsura în care simt că în înțelegerea lor cunoașterea rațiunilor lucrurilor îi îmbogățește, sau le întregeste propria înțelegere a persoanelor.

Răspunderea persoanelor de-a cunoaște rațiunile lucrurilor e legată de răspunderea comuniunii între ele. Toți au nevoie să cunoască totul sau cât mai mult din totul rațional, ca să comunice cât mai deplin între ei. De aceea mulțumirea lor este cu atât mai mare, cu cât cunoașterea lor se armonizează, sau se întregeste mai mult. Iar aceasta înseamnă totodată cunoașterea în comun a armoniei rațiunilor tuturor. Dar aceasta îi face să-și dea seama că toate vin dintr-o sursă unitară a lor, mai presus de ele.

Dar comuniunea între persoane nu include numai răspunderea cunoașterii lucrurilor, ci e ea însăși rodul unci răspunderi. Eu trebuie să ajut pe cei mai mici să crească la nivelul meu. Treptele ierarhice trăiesc în mod deosebit această răspundere. Aceasta ne dă să înțelegem că și îngerii trăiesc răspunderea comuniunii cu noi, pentru a ne face parte de cunoașterea lor și a ne ridica la înălțimea viețuirii lor. Iar această răspundere o trăiesc ca o răspundere față de Dumnezeu. Ei simt datoria să comunice celor mai de jos toată lumina ce primesc de la Dumnezeu în mod mai presus de cei mai de jos și să-i îmbogățească cu ea. Răspunderea față de cei mai de jos nu le poate veni decât de la Dumnezeu, care-i vrea pe toți urcând cât mai mult spre El, spre îmbogățirea lor. În cuvântul lui Hristos ca «toți să fie una în Mine», e și o poruncă adresată celor mai apropiați de El să-i ridice și pe cei depărtați la unirea cu El.

Unirea ființelor conștiente ca unire a rațiunilor lor reciproc-întregitoare, echivalează cu sporirea vieții lor, fără să se confunde. Căci prin aceasta se dăruiesc unele altora ca existențe în mod voluntar. Ele recunosc că nu au viață deplină în izolare. Celălalt e completarea vieții mele și eu sint completarea vieții lui. Viața fiecărei persoane are caracter multipersonal. În aceasta se arată cel mai mult unitatea creației. Dar relația de comuniune între treptele ființelor conștiente e atât de legată între ele, pentru că ține de persoane chiar când ele fac parte din aceeași treaptă. Această comuniune le dă bucuria ca de un conținut comun de viață, ca de o trăire comună a vieții, cu toată deosebirea lor ca persoane. Fiecare se bucură de o tot mai deplină dăruire de sine a altuia, sau de tot mai deplina dăruire a sa altuia. Așa se bucură fiul de comuniunea cu tatăl său, sau viceversa, cu toată deosebirea ierarhică ce persistă între ei, sau de comuniunea elevului cu învățătorul și viceversa, sau a medicului cu pacientul, sau de comuniunea celui însărcinat cu o grijă administrativă de cele comune unui grup de oameni.

Dar toate aceste relații ierarhice și în același timp de comuniune aveau în vechime și o notă ierarhic-religioasă, moștenită din ceea ce au avut oamenii înainte de căderea în păcat. Dar se poate spune că chiar azi comuniunea între om și om implică o anumită ierarhie reciprocă între ei. Unul având să comunice ceva celuilalt, ce n-ar ști acela,

sau acela având nevoie de comunicarea lui, are o poziție ierarhică în această privință față de acela, dar primind și el o comunicare de experiență proprie de la acela, are și acela în această privință o poziție ierarhică.

Și cu cât sporește această comuniune, sporește bucuria fiecăruia de o viață mai deplină, de o viață neslăbită prin singurătate. Ea apare astfel ca o condiție și ca o țintă a vieții adevărate a ființelor conștiente.

Dar comuniunea între treptele conștiente superioare și cele inferioare ale creației, implică pentru ca să se poată realiza chiar o coborire a celor superioare la cele inferioare, ca să le urce împreună cu ele la Dumnezeu, existența mai presus de orice relativitate. Cu cât se coboară cineva mai mult, cu atât se îmbogățește mai mult, sau se înalță mai mult împreună cu cei la care s-a coborât. Astfel se poate spune că organizarea ierarhică a creației e un drum suitor al ei spre Dumnezeu, dar sușul acesta implică o coborire a treptelor de mai sus la cele mai de jos, pentru ca să urce împreună acestea spre Cel mai presus de toată creația. Cei ce vreau să rămână în treapta lor superioară, se sărăcesc, se răcesc în iubire atât față de Dumnezeu, cât și față de cei de mai jos. În ierarhia religioasă, cea mai directă mișcare spre Dumnezeu, cei mai de sus se roagă lui Dumnezeu, pentru cei mai de jos și uniți cu ei.

În toate religiile el aduce jertfă nu pentru ceilalți, ci și pentru sine. El trebuie să se umple primul și cel mai mult de duhul de jertfă și de rugăciune către Dumnezeu, ca să se coboare de la El harul Lui și peste aceia și peste el.

Aceasta se va realiza la maximum în Hristos, care se va aduce pe Sine jertfă pentru oameni, ca să le comunice și lor puterea de a se jertfi. Cu cât e mai înalt un membru al ierarhiei, cu atât trebuie să se smerească mai mult. Numai așa dovedește că simte mai mult ca ceilalți măreția lui Dumnezeu. Aceasta înseamnă că trebuie să pornească de la el inițiativa comuniunii și el trebuie să pună cea mai mare căldură.

S-a scris mult despre caracterul eu—tu al comuniunii. Nu există comuniune între eu și lucruri inconștiente. Nici o comuniune actuală între eu și altul absent. În general nu știu dacă aş avea o conștiință de mine însumi, dacă n-aş avea sau n-aş fi avut o conștiință de un tu. Conștiința îmi luminează existența proprie. Ba chiar mi-o adincește în așa măsură, că niciodată nu mă pot înțelege și exprima deplin. Prin conștiință mă descopăr ca o existență plină de mister. Dar conștiința aceasta nu-mi este posibilă fără conștiința unui tu. Conștiința de mine, de necuprins, de nedefinit, se face prin conștiința de tine și mai indefinită. Și totuși pe de altă parte ne simțim imitați unul prin altul. Sint două indefinituri limitate. Numai când îmi devine Dumnezeu în Hristos un Tu, conștiința de mine poate înainta într-un infinit, deși pe mine însumi mă trăiesc ca definit în fața lui Hristos. Și conștiința mea se cere după un astfel de Tu infinit, dar nu indefinit.

Dar comuniunea aceasta generală a slăbit, în măsura în care a slăbit credința în Dumnezeu Cuvântul ca deosebit de lume.

Aceasta s-a întâmplat și prin ispita unei părți din îngeri care au refuzat să se simtă dependenți de Dumnezeu, ca de Creatorul și susținătorul lor. Acești îngeri au crezut că au în bogăția și în adâncimea lor ultima putere a existenței. Iar oamenii cucerii de plăcerile date trupului de ordinea materială, au socotit că ea sau puternicele impulsuri trezite în ei de aceste plăceri sînt ultimul temei al existenței. Față de mărimea forțelor lumii și a impulsurilor lor trupesti spre plăceri, n-au mai văzut superioritatea lor spirituală, ajutată de sentimentul răspunderii și al dependenței de un Dumnezeu superior lor, ci le-au socotit pe ele zei, sau suprema realitate.

Au intrat astfel într-o stare de întuneric, sau de non-sens, pe care nu l-au mai văzut ca atare. Dar prin aceasta au intrat și într-o stare de egoism și de luptă între ei. Au continuat să recunoască niște trepte ierarhice ca reprezentante ale acestor false forțe supreme, dar nu i-au mai putut ajuta să se ridice peste ele. Toate aceste forțe și treptele lor le-au socotit sacre. Dar prin sacru ei n-au mai înțeles o putere ce le vine de la un Dumnezeu transcendent, ci o însușire proprie tuturor forțelor naturii și impulsurilor proprii, greu de stăpînit.

Numai prin revelarea lui Dumnezeu în Vechiul Testament s-a arătat oamenilor într-o anumită măsură ca deosebit de natură și impulsuri trupesti omenești, li s-a dăruit și treptelor ierarhice să ajute pe oameni să se înalțe peste aceste forțe și impulsuri spre El însuși. Numai așa oamenii au putut vedea prima dată că viața lor nu e destinată să se topească prin moarte în rîurile sacre, în marea sacră, în soarele sacru, devenite toate dumnezei. Numai așa oamenii și-au putut întări comuniunea și între ei, depășind impulsurile egoiste trupesti, sau servilismul față de forțele naturii. Numai așa au putut învinge și înțelegerea neunitară a lucrurilor. Numai credința în Dumnezeu, izvorul unitar al rațiunilor creaturilor, putea menține și unitatea lor în înțelegerea lucrurilor. Iar dacă rațiunea lucrurilor se exprimă prin cuvînt, comuniunea dintre oameni se manifestă ca o înțelegere prin cuvinte. Iar dacă înțelegerea adevărată a lucrurilor echivalează cu înțelegerea unitară, reciproc întregitoare a lor, neînțelegerea unitară a lor, exprimată în cuvinte, este un semn al neadevărului în care trăiesc, un semn al întunericului în care au căzut din lumina privitoare la lucruri și la ei înșiși.

Astfel, dacă comuniunea, care e o unire a rațiunilor reciproc întregitoare, e o trăire în lumina, sau în adevărul despre lucruri, dezbinarea în înțelegerea lucrurilor, echivalează cu trăirea în neadevăr, sau în întuneric. Căci afirmarea unei înțelegeri a lucrurilor, ca semn al mindriei egoiste, este o exprimare a neadevărului, sau a minciunii.

Și lipsa aceasta de unitate sau de necomuniune prin cuvinte, este semnul căderii atît din legătura cu lumea adevărată, cît și din legătura cu Dumnezeu Cuvîntul, în care toate sînt unite, sau din care provin toate ca dintr-un izvor unitar.

În general întunericul învăluie pe om cînd nu mai vede lumea creată de Dumnezeu și înaintînd spre Dumnezeu. Sf. Maxim Mărtu-

risitorul zice: «Iar întunericul acesta îl poate cuprinde pentru veci, dacă nu va veni la evidență că lumea și el însuși sînt de la Dumnezeu și pentru Dumnezeu».

«Astfel, dacă sufletul se va folosi bine de puterile sale și potrivit cu scopul lui Dumnezeu, străbătînd înțelepțește lumea sensibilă prin rațiunile duhovnicești din ea, va veni la Dumnezeu cu înțelegere; dar dacă se va folosi rău privind lumea prezentă contrar rațiunii cuvenite, nu e greu de înțeles cum, căzînd în patimi de necinste, va fi aruncat în viitor, după cuviință, din slava dumnezeiască, luînd ca osîndă înfricoșată pentru veacuri nesfîrșita înstrăinare de Dumnezeu» (Ambigua, cap. 83 b. p. 222). Căci necunoscînd pe Dumnezeu, fiecare om își dă iluzia că poate dispune cum vrea de cele materiale ale lumii, minat de impulsurile lui spre plăceri trupesti. Scade în el simțirea răspunderii față de autoritatea supremă a lui Dumnezeu; care vrea să-l țină în armonie cu toți. «Și prin acesta numai din Dumnezeu este lumina. Iar aproape de noi a venit Dumnezeu ca lumină în Fiul lui Dumnezeu făcut om, care și-a asumat ca om tot ce e bine să facem noi din răspundere față de Dumnezeu» (p. 296).

Am numit raționalitatea înțelegătoare a lucrurilor dinamică, pentru că rațiunea reciproc întregitoare a oamenilor e mereu în mișcare spre mai multa înțelegere, spre o mai strînsă comuniune. E în aceasta o înțelegere tot mai deplină, lucrurile devenind mai străvezii pentru Dumnezeu, create de Dumnezeu Cuvîntul, ca lucrător în ele a lui Dumnezeu Cuvîntul însuși și ca prin ele a rațiunii noastre spre El.

Dar deplin s-a arătat oamenilor Dumnezeu Cuvîntul ca lumină prin intruparea Lui.

Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE

MAICA DOMNULUI ÎN ICONOMIA MÎNTUIRII DUPĂ ÎNVĂȚĂTURA ORTODOXĂ *

Importanța și rolul deosebit al Sfintei Fecioare Maria în planul iconomiei divine, au fost pe deplin înțelese de creștinătatea ecumenică. Pe de o parte în jurul persoanei Sfintei Fecioare, Biserica creștină primară, în sinoade și prin mărturiile Sfinților Părinți, a știut să ducă lupta de apărare și afirmare a învățaturii adevărate, împotriva celor care rătăcind de la dreapta credință, căutau să diminueze sau să nege total prerogativele Maicii Domnului, ca Născătoare de Dumnezeu și Pururea Fecioară — elemente esențiale pentru hristologie și soteriologie. Pe de altă parte însă, credința și pietatea creștină au înconjurat persoana Sfintei Fecioare cu o evlavie deosebită, cu o cinstire de care nu s-a învrednicit nici una dintre creaturile văzute sau nevăzute, dînd expresie unui cult de preacinstire a Maicii Domnului.

* Lucrare de seminar în cadrul cursurilor de doctorat în Teologie sub îndrumarea Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, care i-a dat avizul de publicare.